

RECENZE

**Karol Rebro, Socialistická spoločnosť a rímskoprávna kultúra,
Bratislava (Veda - Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied)
1979, str. 119**

Rebrova kniha není knihou jen o římském právu. Stačí přečíst její název, aby bylo zřejmé, že autor napsal něco jiného než obvykle pojatou akademickou monografií. Přes časovou a vývojovou propast, která dělí otrokářský starověk od dneška, je tu položena otázka, jejíž váhu - a snad i palčivost - si uvědomujeme tím méně čím více si nedovedeme přiznat, že bychom jí měli věnovat pozornost. Že římské právo nebylo svým významem omezeno na antickou světovou říši, v níž bylo ovšem součástí platného právního řádu, ví každý student právnické fakulty. I jeho přínos v dalších staletích pro rozvoj toho, čemu říkáme právní kultura, je nepochybný. Tím spíše je třeba hledat odpověď, zda se jeho úloha změnila a zda je možno odkaz římskoprávní vzdělanosti využít s úspěchem i na půdě socialistické právní vědy. Cíl, k němuž by mělo směřovat toto úsilí, je i cílem Rebrovy knihy.

Čeho si čtenář povšimne, otevře-li její stránky, je způsob, jakým se snaží dosáhnout právě naznačeného cíle. Rebro k němu přistupuje realisticky, nesnaží se o lesklé, na první pohled snad duchaplné, ve skutečnosti však často povrchní zpracování látky v podobě esejistických úvah; naopak jde mu očividně o něco jiného: shromáždit solidní základ pozitivních skutečností, na jejichž podkladě by bylo možno dosáhnout výsledku, který by přesvědčoval již tím, jak se k němu dospělo.

Snad proto je také jeho práce rozdělena na několik částí, z nichž každá má relativně samostatnou povahu. Úvodní stať probírá stanoviska klasiků marxismu-leninismu k římskému právu. Jsou tu snesena a pečlivě srovnána známá i méně známá místa z děl Marxe, Engelse a V.I. Lenina.

Další kapitola je věnována tomu, jak je římské právo využíváno pedagogicky na právnických fakultách socialistických států. Zmíněný oddíl sleduje především informativní zřetel a je třeba říci, že to činí s úspěchem a dobře. Čtenář získává přehledný obraz, který mu dává snadno dostupné a ucelené údaje. V recenzním posouzení není zajisté třeba opakovat vše, o čem se v těchto odstavcích hovoří. Snad jen tolik je možno poznamenat, že konkrétní ráz této kapitoly je vskutku

užitečnou a instruktivní četbou. Nedovedu poznat - a v této chvíli je to asi sotva možné - jak dalece byly snad některé podrobnosti již překonány v době, která uplynula od napsání knihy do jejího vydání. Přehled, který je podán, je však bezpochyby vyčerpávající a případná tolerance nepřesnosti asi minimální.

Třetí kapitola - rozsahem zvláště výrazná - je věnována "dosavadním výsledkům vědeckého výzkumu v oblasti římského práva v socialistických zemích." To, co autor předkládá, je plodem náročné práce, u níž vynaložená námaha musela často převýšit získané poznatky. Přitom nejde jen o to, že jsou tu v úplnosti zachycena knihopisná data o romanistickém bádání v socialistických zemích. Rebro se snaží podat více, než jen jakousi komentovanou bibliografii soudové socialistické právní romanistiky. Chce zdůraznit - a myslím, že čtenář sám pozná, jak se mu tento pokus zdařil - dvojí významnou skutečnost: především akcentovat nová metodická východiska socialistické právní romanistiky a spolu s nimi vyzvednout skutečnost, že bez původních prací o římském právu, kterých je dnes již potěšitelné množství, si nedovedeme představit poválečný rozvoj socialistické právní i historické vědy.

Právě tyto metodické úvahy tvoří jakýsi most k tomu, co je úhelným kamenem každé argumentace, která se chce zabývat významem římskoprávního dědictví pro socialistickou přítomnost. Jak známo, nejde jen o to, že římské právo bylo svého druhu výtvozem antické vzdělanosti. Kdyby tomu bylo opravdu jen tak, byla by také naznačená úloha poměrně snadná. O tom přesvědčuje nejlépe skutečnost, že náš vztah k odkazu antiky v oblasti literární a estetické je dávno pevně ustálen. Proč je obtížné řešit analogický vztah k římskému právu, není ovšem žádným tajemstvím. Právo má jako součást společenského vědomí jiné postavení než umělecké hodnoty. Tuto okolnost je třeba mít proto neustále na paměti, chceme-li pravdivě odpovědět na vícekrát již zmíněnou otázku, zda římskoprávní kultura má význam pro socialistickou právní vědu a pro výchovu nových generací našich právníků.

Vše, co bylo právě naznačeno, si Rebro dobře uvědomuje. Aby získal spolehlivou základnu pro další úvahy vychází z vývoje socialistického občanského práva v SSSR po r. 1917 a v ostatních socialistických státech po druhé světové válce. Navazuje tu v mnohém na to, co pověděl již v kapitole o pedagogickém využití římského práva. Pro českého čtenáře je patrně nejcennější způsob, jakým reprodukuje obsah diskuse o významu římského práva pro výchovu socialistických právníků, která proběhla v Sovětském svazu. Jde zejména o stanoviska J.B. Novického, J.S. Peretěrského, N. Serebrovského, N.A. Maškina, dále pak V.K. Dronikova, O.S. Ioffeho a naposledy zvláště Patra Kaska. Závěr, ke kte-

rému autor - po té, co probral i stav podobných názorů v ostatních socialistických zemích - dospívá, je možno shrnout asi takto.

Něco jiného je římské právo jako soubor norem, které platily v římské otrokářské říši a něco jiného je římskoprávní kultura. Tímto označením je třeba rozumět souhrn pojmů a poznatků teoretického, nebo snad lépe řečeno právně-technického rázu, které si o římském právu vytvářeli již antičtí právníci a které pak doplnily další generace, když se při svém právnickém uvažování inspirovaly římskoprávními texty, jmenovitě justiniánskou kodifikací. V tom je třeba dát autorovi za pravdu. Není opravdu možno pochybovat, že římskoprávní kultura svým bohatstvím právně-technických kategorií, které po staletí vytvářela a jemně propracovávala, může dodnes působit podnětně a může také sehrát zejména významnou propedeutickou roli při výchově budoucích právníků. Římskoprávní pojmy přicházejí tak jako vítaný prostředek, který pomáhá rozvíjet přesnost právnických formulací a který zároveň může podněcovat i vytváření nových myšlenkových souvislostí, jež s římskoprávním základem nemusí mít již nic společného. V tom spatřuje také autor vlastní, aktuální význam římskoprávní kultury pro dnešek, významnější o to, že není-li ve všech směrech vždy dostatečně doceněn, zcela jistě se sám a spontánně prosazuje.

Rebrovo stanovisko, jak bylo již řečeno, má výhodu ve svém realismu a neproblematičnosti. To, myslím, ocení zejména čtenář, který je podrobně seznámen s problematikou recepce římského práva a který proto také ví, jak se často obtížně a diskusně hledá vysvětlení tohoto svérázného historického jevu.

Význam římskoprávní kultury pro výchovu dnešních právníků tím však ještě není vyčerpán. Stále platí, že římské právo a pojmy z něho odvozené jsou nezbytnou pomůckou pro pochopení soudobého právního vývoje kapitalistických států. Že i to má svoji významnou užitnou a výchovnou hodnotu, není třeba dodávat.

Rebrova práce není u nás prvou prací tohoto druhu. Jeho přístup k této tematice, kterou se před léty zabýval již M. Bartošek a které se dotkl nedávno i Rebrův žák P. Blaho, je však nový. Jeho práce vedle toho, že přináší spoustu pozitivních poznatků bude nepochybně dále podněcovat k úvahám a zamyšlení. Svým obsahem i svými závěry jistě přiláká pozornost nejen těch, kdož mají ve své vědecké či pedagogické práci k římskému právu blízko, nýbrž i širší odborné veřejnosti, pro niž římské právo není jejím "denním chlebem". Bude-li tento předpoklad uskutečněn, bude tím význam Rebrovy práce zhodnocen lépe, než by to mohla učinit sebe důkladnější recenze.

Valentin Urfus